

# Polemika

## Kritika in svoboda duhovnega ustvarjanja

Drugi del spisa Angele Vodetove „Spol in usoda“ je doživel tak napad dela naše kritike, da ga moramo smatrati za nevaren pojav demoralizacije v našem kulturnem življenju. Ne gre več samo za vprašanje o obrambi nedostojno napadene publicistke Angele Vodetove, marveč za svobodo duhovnega ustvarjanja sploh, za vprašanje o obrambi slovenske kulture pred nevarnostjo, ki ima globoke korenine v današnji stvarnosti.

Spis Angele Vodetove zasluži sam po sebi in kot izredno važen pojav v našem kulturnem življenju, da bi se поблиže bavili z njim. Žal nam ob tej priliki in v tem okviru to ni mogoče. „Spol in usoda“ je knjiga, ki na izredno tenkočuten način odpira predvsem mladim ljudem vpogled v probleme spolnega življenja, o katerih je z nekaj izjemami naša publicistka doslej trdovratno ter nepravilno molčala. Pisateljica ne posega v seksualno vprašanje v ožjem pomenu besede, marveč se omejuje predvsem na socialni položaj žene v odnosu do moža in družbe. Odkriva čitatelju neštete probleme, ki se pojavljajo v zakonskem in predzakonskem sožitju moža in žene. Knjiga je goreč protest proti socialni mizeriji, v kateri sta danes mati otrok ter družina sploh, mizeriji, ki resnično izpodkopuje korenine našega narodnega življenja. Avtorica se bori za priznanje enakovrednosti in enakopravnosti žene z možem, toda ne v imenu nekega formalističnega meščanskega feminizma, temveč v imenu človečnosti, ki naj odmeri ženi v njenih svojstvenih funkcijah enakovreden prostor pod soncem. Obenem pa je jasno podčrtala, da pot k temu cilju ni meščanski feminizem, ampak skupen boj žene in moža tako za ožje pravice žene kakor tudi za zboljšanje socialnega položaja družine in ljudskih množic sploh. Tu je torej težišče knjige. Strogo teoretični del spisa je podrejenega pomena. Niti po svojem obsegu niti po splošnih naporih pisateljice ta teoretični del ne sili v ospredje. Pisateljica je hotela dati mladim ljudem, možem in ženam, tako rekoč praktično vodilo za življenje in to se ji je tu popolnoma posrečilo. O tem delu knjige piše katoliški publicist, zdravnik dr. A. Breclj, naslednje:

„Kot pisec lani izišle knjige. ‚Ob viru življenja‘, kjer je spolno vprašanje razloženo z življenjeslovske (biološke) in zgodovinske strani, smatram to delo, ki je pisano vseskozi resno in dostojno, kot iskren krik družabnočutne ženske duše po človeških pravicah in srčno želim, da bi ta glasni krik, ki je vzbudil toliko neumevanja, neupravičenega zgražanja in površne sodbe v našem časopisju, vzdramil naše ženstvo, da bi se zavedelo svoje življenjske naloge in si s tem ustvarilo boljšo usodo...“ („Čas“, št. V., 1938–39, str. 172–173.)

Drugače pa je s „Slovenskim delavcem“ in „Slovencom“. Ta dva sta prezrla ves praktični del „Spola in usode“. Zaustavila pa sta se na pol strani zgodovinsko-teoretičnega uvoda in pisateljico obsodila.

Ne trdimo, da se mora s teoretičnimi zaključki avtorice vsakdo strinjati. V vseh teoretičnih vprašanjih so mnenja lahko različna. Zato se na tem mestu ne bomo spuščali v vprašanje, ali je teoretični del „Spola in usode“ pravilen ali nepravilen. Toda kar je pri tem važno, je to, da sta tako „Slov. delavec“ kakor „Slovenec“ pisateljici podtaknila nekaj, česar ona ni trdila. A to sta zlasti dve stvari:

1. „da pogreva staro marksistično, od vseh zavrženo in obsojeno propagando za skupinski paritveni zakon“ in

2. „da je njeno delo marksistična propaganda za svobodno ljubezen“.

Obstoj „skupinskih in paritvenih zakonov“ na najnižji stopnji razvoja družbe, je teoretično vprašanje. „Slov. delavcu“ in „Slovincu“ je na prosto dano, ali priznata obstoj promiskuitete ali ne, nimata pa nikake pravice, očitati Vodetovi, da izpodkopa korenine našega narodnega sožitja, če se naslanja na tiste znanstvenike, ki smatrajo za dokazano, da je promiskuiteta dejansko obstajala.

To vprašanje pa samo mimogrede. Težje pa je razumeti, kako sta mogla avtorja „kritik“ Angeli Vodetovi podtakniti misel, da propagira „skupinske paritvene zakone“, ki jih ona izrecno označuje kot obliko življenja na najnižji stopnji družbenega razvoja — za današnje čase. Mogoče je samo dvoje: ali avtorja knjige nista brala, ali pa namerno podtikata.

Isto velja za očitek o propagandi „marksistične svobodne ljubezni“. Koliko je „svobodna ljubezen“ marksistični pojem, o tem priča citat iz Lenina o spolnem vprašanju, ki ga avtorica citira. Da pa tudi ona sama nima niti najmanjših simpatij zanj, o tem govori vsa knjiga, ki je ena sama težnja za poplemenitenje in etično osvežitev zakonskega življenja. Naj navedem samo kratek citat:

„Naj bo današnje ženino življenje še tako težko in polno skrbi, naj ji nalaga njen neugodni materialni položaj še tako težka bremena — žena, ki je našla zakonskega druga, s katerim živi v soglasju, ima vendarle lepše, človeka vrednejše življenje kot prejšnja žena, ki je bila zgolj stvar, brez volje in pravice...“

Ne, Angela Vodetova ne propagira „svobodne ljubezni“, pač pa se z vsem žarom zavzema za monogamni zakon, ki bo veljal za moža prav tako kakor za ženo. Ona nastopa proti dvojni morali v zakonu, ki dejansko dovoljuje možu poligamijo, ženo pa pribija na sramotni steber za najmanjšo spozabo, v katero jo včasih žene obup ali razočaranje. Ne zahteva zakonske čistosti samo od žene, marveč tudi od moža. Zavzema se torej za monogamni zakon na višji stopnji, za kulturni zakon, ki bo dostojno odražal veliki duhovni napredek človeka. Bori se proti dvojni morali, ker predstavlja v bistvu nadvlado prirodnih sil nad ustvarjajočim duhom človeka. Nič ni plemenitejšega od te težnje in nič naprednejšega od nje.

Sp.